

PIJANICA (141) *sb m i f*

m (140), *f* (1) *GórńDworz* [w znac. 2.].

pijanica (141), [**pijańca**].

W *pijanica* *pierwsze a jasne* (w tym 5 r. błędne znakowanie), w *pijańca* *pierwsze a pochylone; końcowe a pochylone*.

sg *N* *pijanica* (42). ◇ *G* *pijanice* (1). ◇ *D* *pijanicy* (3). ◇ *G a. D* *pijanicy* (1). ◇ *A* *pijanicę* (8). ◇ *I* *pijanicą* (9). ◇ *pl N* *pijanice* (35), *pijanicy* (1); -e : -y *WujNT* (2:1). ◇ *G* *pijanic* (9), *pijanic(o)w* (3); *pijanic* *RejRozpr*, *Mącz*, *RejPosWstaw*, *ModrzBaz* (2), *KochFr*, *KochPieś*; -(o)w *WerGośc*; *pijanic* : - (o)w *RejWiz* (2:2). ◇ *D* *pijanic(o)m* (4). ◇ *A* *pijanice* (17), *pijanic(o)w* (1), [**pijańc(o)w**]; -e : -(o)w *PowodPr* (1:1). ◇ *I* *pijanicami* (4). ◇ *L* *pijanicach* (1). ◇ *V* *pijanice* (2).

Sł stp: *pijanica*, *pijenica*, *Cn notuje*, *Linde XVII – XVIII w.*

1. *Mężczyzna, który nałogowo pije napoje alkoholowe, upijający się; potator Mącz, Calep, Vulg, Cn; vinarius Calep, Cn; ebriosus Modrz, Vulg Cn; temulentus PolAnt; multo vino dedidi Vulg; amator vini, bibax, meribibulus, multibibulus, philoenus, plenus vini, vinipotor Mącz; meribibus, vinosus Cn (139) : LibLeg 11/60v; TarDuch B4v; GlabGad O3; obłudy á ftrachi czartowfkie zrzuczaią ludzie śpiące z ław albo z łoż, drugie z domow wynofzą zwłafzca pijanicze albo ludzie bydlęcich obyczaiow. MiechGlab *5v; BielKom D2v marg; GroicPorz mm; I iako ma wierny flugá Boży/ náfzwáf złodzieiá/ iedno złodzieiem? [...] iáko pijánicę/ iedno pijánicą? KrowObr C2v; RejWiz 30v marg, 168, 169 marg, 174v marg, 175 marg (8); RejFig Aa3, Aa8v, Ee [2 r.]; Iáko ćiernie ktore przebija rękę pijánicy/ ták przypowieść iest w włćiech ízalonego. BibRadz Prov 26/9; Meribibulus, Piyánicá który w wino wody nie przimieszawa. Mącz 219a; Diversorium potatorium et libidinum, Kárczmá/ íchadzka piyánic y włzech nierządów. Mącz 487d, 98d, 236b, 304c, 316b, 411a, 498a [2 r.]; SienLek 11; Iesli pan [...] pijánicá/ áliż iuż s kufłmi hárcuią około niego RejPos 245v; RejZwierc A6v, 17v, 60v, 61v, 97v, 134, 241v; BietSpr 3; Nie dla piyánic ten dziw Pan vczynić raczył/ że wino z wody vczynił RejPosWstaw 44, 44 marg; BudNT Matth 24/49; CzechRozm 242v; Záište oćiec pijánicá niedokaże tego/ áby miał w íynu trzeźwości miłość wzbudzićModrzBaz 11v; StryjKron 512; KochFr 24, 78; Robotnik pijánicá [Vulg Eccli 19/1]/ ten nigdy nie włkora. WerGośc 215; áni woł/ áni świniá/ áni żadne bydlę/ nigdy nie pije nád potrzebę íwoię/ [...] á pijánice dwa kroć y trzy kroć więcey piją niżli iest potrzebá WerGośc 241, 212, 213 [3 r.], 224, 225, 231 (15); KochPieś 21, 28; Calep 828a; WujNT Matth 24/49, Aaaaaa4; [między szlacheckimi ludźmi] nikt nie bywa rozumiany zá walecznego/ poki nie będzie pijánicą. PowodPr 73; Iesli ma piánicá mozg y rozum zdrowy? KlonWor 69, 51, 68; [á gdy pijány ná pijańcow tráfił/ powádził íę z nimi StryjKron 675].*

W połączeniach szeregowych (42): *GlabGad O2; RejRozpr I; BielKom D2v; Perfony záfy nie ośiádłe/ lekkie/ iáko íą gracze/ kofterowie/ pijánice/ márnotracy/ y ktorych by dobrá długu nie wynośily/ máią być Areftowane GroicPorz dd4, b3v, xv; KrowObr 64v; RejWiz 163 [2 r.], Dd4v; Władziśław Krol Polfki [...] dał Swidrygałowi kłieftwo Litewfkie człowiekowi pirzchliwemu á nieufławicznemu y pijanicu. BielKron 386v, 136; Liguritor et abliguritor, Strawcá/ Vtrátny żárłok/ Piyánicá/ brzuch/ bęben. Mącz 193c, 245d, 255c; włtháwicznie trefnowáf nieprzyftoi dworzáninowi: áni też tym kftałtem/ iáko ízaleni/ ábo pijánicze/ ábo błaznowie GórńDworz O3, N2v; RejPos 145;*

RejZwierc 5v, 36; *BielSpr* 2v; *Strum* R3v; *BudNT* 1.Cor 5/12[11]; *CzechRozm* 220v; T Ak ieft wielkie ná wżytkich mieyfcách proznuiących/ pijánic/ y hułtáiw mnoftwo/ iż [...] trzebá żeby był ná to poftánowiony oobliwy Vrządnik *ModrzBaz* 36, 76; Tám [*w piekle*] iáko ktory grzełzył/ ták karan będzie: inaczey cudzołożnik/ inaczey porobnik/ inaczey złodziey/ inaczey mężoboycá/ inaczey pijánicá/ inaczey mátácź/ inaczey krzywoprzyśięzca. *SkarŻyw* 121; *StryjKron* 568; *CzechEp* 63, 79; *KochMRot* B2; *WerGość* 212 [2 r.], 267, 268; Obieráią ná táki vrząd/ gdzie ieft rząd/ nie pijánicę/ nie máchlerzá/ nie ták nędznego żeby z płomieniá chlebá chwytał/ ále obieráią człowieká bogoboynego/ cnotliwego/ dobrej fławy *GórnRozm* G2; *WujNT* 51, 1.Cor 5/11, 6/10, 1.Tim 3/8; *PowodPr* 53; *SkarKaz* 351b; [*ArtTanat* D7].

W porównaniach (5):

~ *Jako comparatum* (4): pijánice fą nád bełtye dáleko nierozumnieyfy y íprofnieyfy. *WerGość* 241, 241 marg; *PowodPr* 72; máło od martwego piiánicá rozny: Baczenia przyłtoynego y rozfádku próżny *KlonWor* 69.

Jako comparandum (1): ieft lepfzy y zacnieyfy ośieł/ nizeli pijánicá káždy *WerGość* 214. ~

Tytuł (1): Pifał też [*Rej*] dla dobrych towarzyszw diálogi rozliczne/ Kofterę s pijánicą/ Wárwálá z Dikálem *RejZwierc* [275]v.

W charakterystycznych połączeniach: *pijanica marnotrawny, mierziony, miły, nędzny, niustawiczny, plugawy, rozpustny, sprosny, swowolny, wielki* (2), *wsztecny; pijanica winny* [= *pijący wino*].

Szeregi: »pijanica a hultaj« (1): Iáko wiele piiánic/ á proznuiących hułtáiw [*Quantum ebriosorum, quantum ociosorum et maleferiatorum*] po miáltách fie włóczy? *ModrzBaz* 142. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»lotr, pijanica« (1): [*Pan może*] ípołu zebrałfzy łotry pijánice/ Wyflác ie [...] gdzye we grzbiet pukáią [= *na wojnę*] *RejWiz* 70. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»pijanica a marnotrawca« (1): Tego [*nędzy i głodu*] też pijánice wżyscy rofpułtni/ á nikkzemni márnotrawcy niech fię nádźiewáią *WerGość* 222. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niemierny a pijanica« (1): czemu [...] ná lepfzey pámięci nie máią/ [...] mieyfc onych pífmá fwiętego/ kthore niemierné á pipjánice potápiáią? *RejPosWstaw* 44.

»obżerca i (a) pijanica« [*szyk 2:1*] (3): *RejPosWstaw* 44; *CzechEp* 72; Przyzedł Syn człowieczy iedząc y pijąc/ y mowią; Oto człowiek obżerca y pijánicá [*vorax et potator vini*] *WujNT Matth* 11/19. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»pijanica i pijaństwo« (1): v náłszych miłych Chrześcijan/ pijánicow y pianałtwá plugáwego wżędzie dofyć *WerGość* 10.

»proznuiący i pijanica« (1): Wżytcy proznuiący y pijánice [*Ociosi ... et ebrii*] frodze máią być karáni. *ModrzBaz* 36.

»pijanica i rozpustny« (1): Wenclaw Cefarz [...] był ták wielki pijánicá/ y rofpułtny/ iż gdy mu powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku [...]/ tylko fię o piwnicę winną [...] pytał. *StryjKron* 512.

»trzeźwy a pijanica« (2): Trzeźwy á pijánicá *RejZwierc* B3, 217v.

»utratnik albo pijanica« (1): iefli vthrátnik álbo pijánicá fłyfzy iż to ludzie gánia/ [...] iuz mu fie bárzo ony rozmowy nie podobáią *RejZwierc* 91.

»pijanica a wszetecznik« (1): Pijániczá á wżeteczńnik ten [...] oštátká żywotá swego záspi *RejZwierc* 142. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.*]

»żarłok, (i) pijanica« = *edax, bibax* *Mącz* [szyk 2:1] (3): niegodnem go [*Chrystusa*] aby był Mełzjałzem rozumieli/ iakoto (ich mnięmaniem) żarłoka i pjanicę *MurzNT* 48v; Philoenus, amator vini, Pijánicá/ żarłok. *Mącz* 297d, 23b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

Przen (1) :

Wyrażenie: »pijanica wina omylnego« = *ten, kto dał się zwieść pokusom tego świata* (1): O nędzni łzynkarze y nędzni pijánice tego winá omylnego czemu łie nie vznacie *RejAp* 124.

Szereg: »szynkarz i pijanica« (1): *RejAp* 124 *cf* *Wyrażenie*.

a. *W funkcji wyzwiska* (1) :

Wyrażenie: »sascy pijanice« [*o luteranach*] (1): Azażby łię to dla miłe⁸⁰ Boga/ z oną obietnicą Páńłką [...] zgadzáło/ gdyby dopiero po pułtorá tyłiącá lat náuká Pána Chryłtułowa/ miáła przez te Sáłkie pijánice być obiáwioná? *ReszPrz* 98.

2. *Kobieta, która nałogowo pije napoje alkoholowe* (1) : Mowią też więc owo o białychgłowach łmętnych á łtrapionych: Y tá go práwi niebogá/ łucho nie zye: Toż też drugi mógł by rzec chcąc dáć znác/ iż łełł wielką pijániczą. *GórnDworz* O3v; [Sam dobrze i przystojnie żywie, ale żonę ma pijanicę *AktaSynod* III 59].

3. *Ten, kto może wypić dużo płynu* (1) : [*woda ciepliczna*] niema być [*wypita*] záraz/ ále po kielířzku [...] gdyż y nawpráwnieyłzy pijánicá gáńniec/ áłbo kwart pięć/ ták niełmácznégo trunku/ záraz wypić/ [...] łedwié zmoże *Oczko* 20.

Synonimy cf PIJAK.

Cf NIEPIJANICA, **PIJAK**, **PIJANY**